

Unik verksamhet på Sachsska med samlad vård för ungdomar

Iris Treutiger, med dr, överläkare, enhetsansvarig, ungdomsenheten

● iris.hedlund-treutiger@regionstockholm.se

Josephine Haas, överläkare, enhetsansvarig, diabetesenheten

Susanna Klevebro, med dr, biträdande överläkare, enhetsansvarig, allergi- och lungmottagningen

Petter Malmberg, överläkare, enhetsansvarig, gastroenterologmottagningen

Sofia Paulsson, överläkare, ungdomsenheten

Karin Rosenberg, överläkare, enhetsansvarig, nefromottagningen; samtliga Sachsska barn- och ungdomssjukhuset, Södersjukhuset, Stockholm

Camilla Rahm, specialistläkare, Kvinno-sjukvård/förlossning, Södersjukhuset, Stockholm

På **Södersjukhuset** i Stockholm finns sedan år 2000 ungdomsenheten. Verksamheten startade som ett samarbetsprojekt mellan Sachsska barn- och ungdomssjukhuset, kvinnokliniken och barn- och ungdomspsykiatri, med förebilder från USA, Kanada och Australien. Studiebesök gjordes också i Lausanne, där en ungdomsmedicinsk verksamhet fanns och där det europeiska ungdomsmedicinska nätverket EuTEACH [1] årligen anordnade en internationell ungdomsmedicinsk kurs. Visionen var att skapa en sjukhusanslutna mottagning anpassad för ungdomar med kroniska sjukdomar och deras särskilda behov.

Projektet övergick så småningom till en permanent verksamhet, som genom åren utvecklats. Tidigare fanns representanter från Bup (barnpsykiatrer och barnpsykologer) dagligen på plats vid enheten, men de deltar nu i arbetet på konsultbasis. Detsamma gäller kuratorer.

Samlat omhändertagande

Ungdomsenheten tar emot ungdomar i åldern 13 till 20 år med långvariga sjukdomar och/eller andra medicinska problem. På enheten arbetar barnmorskor, spe-

ler förlagda till ungdomsenhetens mottagning. En annan patientgrupp utgörs av ungdomar med långvarig smärta och andra primära funktionsnedsättande somatiska symtom som trötthet och yrsel, ofta med psykiatrisk och neuropsykiatrisk samsjuklighet. Ungdomar med dysmenorré och endometriosfrågeställning är ytterligare en patientgrupp som tas emot, och här bedrivs även abortverksamhet och uppföljning efter våldtäkt. Enheten tar också emot remisser från Stockholms andra barnkliniker, barnmottagningar, vårdcentraler och ungdomsmottagningar när dess kompetens inom ungdomsgynekologi och långvariga smärt- eller funktionella tillstånd efterfrågas.

På enheten finns möjlighet till direkt kontakt med barnmorska, gynekolog och smärteam, vilket är unikt för hur sjukvården för barn och unga är organiserad i Sverige. Det är en fördel att på plats kunna konsultera smärteam och kvinnomedicinska team för de problem som inte sällan åtföljer ungdomar med kroniska sjukdomar.

Ungdomsvänlig mottagning

Mottagningen är utformad med ett ungdomsvänligt väntrum och med en reception som alltid är bemannad så att ungdomarna blir personligen välkomnade. Det finns ett patientkök med möjlighet att ordna lättare förtäring. Nyligen infördes kvällsmottagning en gång per månad för att kunna möta ungdomar vid en tidpunkt när de inte missar skolan. Möjlighet finns då också till sambesök med till exempel barnmorska.

På några av mottagningsrummen finns en enkel informationstavla med texten »Jag har tystnadsplikt! Fråga mig så berättar jag mer«. För att påminna om anamnesverktyget HEEADSSS [2] finns detta i inplastad form i alla mottagningsrum. I väntrum och på toaletter finns informationsmaterial från till exem-

»Ungdomsenheten tar emot ungdomar i åldern 13 till 20 år med långvariga sjukdomar och/eller andra medicinska problem.«

cialistsjuksköterskor, gynekologer, barn- och ungdomsläkare, smärtläkare, undersköterskor och medicinska sekreterare. I teamarbetet kring vissa ungdomar deltar också representanter från Bup, kuratorer från psykosociala enheten, fysioterapeut och arbetsterapeut. Vid regelbundna konferenser deltar kuratorer och representanter från Bup för diskussion i ärenden där det behövs råd och stöd kring hur man bäst hjälper den unga patienten och familjen. Arbeta i tvärprofessionella team innebär bättre förutsättningar att hjälpa ungdomar med långvarig sjukdom och ibland annan komplicerad problematik. Vetskapen om att vara flera som hjälps åt ger också en större beredskap att ta sig an svåra uppgifter.

Enheten tar emot ungdomar med diabetes, magtarm- och njursjukdomar, allergi- och lungsjukdomar, reumatiska och hematologiska sjukdomar som följts på Sachsskas specialistmottagningar för kroniska sjukdomar och som när de uppnått tonåren har sina kontrol-

HUVUDBUDSKAP

- Ungdomsenheten på Södersjukhuset i Stockholm är en mottagning med samarbete mellan flera kliniker i syfte att ge samlad vård för ungdomar mellan 13 och 20 års ålder.
- Här finns specialister inom barnmedicin, vissa vuxenmedicinska verksamheter, smärteam, barnmorskor, gynekologer, representanter från barn- och ungdomspsykiatri, kuratorer, fysioterapeut och arbetsterapeut.
- Mottagningen är utformad för att vara ungdomsvänlig, med lättillgänglig ungdomsrelevant information i väntrum och på toaletter.
- Det ungdomsmedicinska omhändertagandet är liknande inom hela enheten och förbereder ungdomar för vidare överföring till vuxensjukvård.

pel ungdomsmottagning [3], Kvinnofridslinjen [4] och RFSU/RFSL [5,6].

I kallelsen till besöken finns en text med information om att personalen gärna träffar patienten enskilt under åtminstone en del av besöket för att hen ska få möjlighet att prata om sådant som kan vara känsligt att prata om inför en förälder.

Överföring till vuxensjukvård på olika sätt

Mottagningens utformning underlättar överföringen till vuxensjukvård för både vårdpersonal, ungdomar och deras familjer samt utgör en bra grund för arbetet att stötta unga patienter på vägen till vuxenlivet. Praktiskt arbetar de olika specialistvårdsenheterna olika med överföringen, vilket i huvudsak beror på olika förutsättningar.

Diabetesenheten är den första specialistvårdsenheten på Sachsska som flyttade delar av sin verksamhet till vår enhet. Vid 13 års ålder byter alla ungdomar från barnmottagning till vår enhet, där de fortsätter att träffa sin diabetesläkare och diabetessjuksköterska, men i en ungdomsvänlig miljö. Detta blir samtidigt ett tydligt steg i överföringsprocessen och ett naturligt sätt att introducera egna samtal med vårdgivare, att ge information om sekretess och att börja använda anamnesverktyget HEADSSS. Överföringsåldern för ungdomar med diabetes är flexibel, vilket innebär att de har möjlighet att gå kvar på barn- och ungdomskliniken till 20 års ålder. Detta är också i linje med internationella riktlinjer för diabetesvård hos barn och unga [7].

Diabetesenheten har under åren samarbetat med vuxendiabetesmottagningar i närområdet, och gemensamma träffar för klinikerna organiseras årligen. Ett flertal olika överföringsmodeller har provats för att stödja ungdomar i övergången mellan barn- och vuxensjukvård. I dagsläget ges bland annat möjlighet att välja gruppöverföring, där flera unga med diabetes samlas för gemensam bussfärd till mottagande enhet (Ersta sjukhus) tillsammans med en diabetessjuksköterska från Sachsska. Där möter en vuxendiabetesjuksköterska upp, visar runt och ger information om hur den fortsatta diabetesvården är organiserad. Det finns möjlighet till frågor, och alla får en tid för återbesök inom 1-2 månader. Enskild överföring är möjlig om man inte vill eller förmår delta i gruppöverföring. Under covidpandemin gjordes en tillfällig övergång till individuell överföring med remiss för samtliga.

På ungdomsenheten finns en beskrivning av överföringsmodellen att använda som underlag vid samtal, samt en QR-kod till information om vuxendiabetesmottagningen. Där finns även dokument med stödpunkter att gå igenom vid första besöket på ungdomsenheten vid 13 års ålder samt inför framtida överföring. Diabetesenheten har under åren kunnat arbeta tätt ihop med Bup kring ungdomar med diabetes samt med barnmorskor och ungdomsgynekolo-

ger kring preventivmedelsrådgivning och menstruationsproblem hos flickor och unga kvinnor med diabetes.

På lung- och allergienheten arbetar man på liknande sätt. Ungdomar remitteras vidare till primärvård eller specialiserade mottagningar inom lungmedicin och allergi när patienterna är 18 år, men i vissa fall sker överföring tidigare eller senare, till exempel i samband med att patienten slutar gymnasiet. Processen för överföring till vuxensjukvård påbörjas genom att sjukdomskunskap och skillnader mellan barn- och vuxensjukvård diskuteras med patienten vid mottagningsbesök åren före överföringen. Vid överföring till primärvård tas frågan vilken vårdcentral som kan bli aktuell upp vid det näst sista besöket. Den unga patienten samt föräldrarna ombeds kontrollera om deras vårdcentral har astmasköterska och möjlighet till spirometriundersökning. Efter sista besöket skickas en remiss med önskan om att patienten kallas till primärvården för ett snart första besök. Patienter informeras om att höra av sig till primärvården vid besvär eller behov av recept, men till Sachsskas mottagning vid problem med att etablera kontakt. Vid överföring till specialiserad lung- och allergimottagning bokas tid till vuxenallergolog, som träffar patienten på vår enhet. Besöken sker på samma dagar som personal från barnsidan har mottagning och finns på plats i lokalerna. I vissa fall bokas sammottagning med gemensamt besök hos vuxen- och barnallergolog samt sköterska från båda mottagningarna för överföring. Vuxenallergolog fortsätter att träffa patienterna i samma lokaler på ungdomsenheten vid de första 1-3 besöken, och då ges ytterligare information kring hur överföringen till vuxenmottagning går till.

Ytterligare en enhet på Sachsska som arbetar genomtänkt med överföring är gastroenterologenheten. Man har de senaste åren samarbetat med Ersta sjukhus, där intresse och möjlighet att ta emot unga vuxna finns. Elektroniska remisser kompletteras i utvalda fall med utvecklande telefonkontakt med Erstas team för unga vuxna (både läkare och sköterska). Teammötet genomförs halvårsvis på plats med omväxlande värdskap. Gastroenterologenheten på Sachsska har tillsammans med IBD-teamet på Ersta sjukhus påbörjat ett ambitiöst utvecklingsarbete med att ta fram en anpassad överföringsmodell från barn-/ungdomsvård till vuxensjukvård för IBD-patienter i Stockholm.

Ungdomsenhetens unika utformning ger goda möjligheter till samlat omhändertagande av ungdomar med kroniska sjukdomar och komplexa hälsoproblem. Genom strukturerat arbete kan ungdomar förberedas inför och genomtänkt föras över till vuxensjukvård. ○

● Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.

Citera som: *Läkartidningen. 2025;122:24135*

REFERENSER

1. European training in effective adolescent care and health (EUTEACH). <https://www.unil.ch/euteach/en/>
2. Smith GL, McGuinness TM. Adolescent psychosocial assessment: the HEADSSS. J Psychosoc Nurs Ment Health Serv. 2017;55(5):24-7.
3. UMO. <https://www.umo.se>
4. Kvinnofridslinjen. <https://kvinnofridslinjen.se>
5. Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU). <https://www.rfsu.se>
6. Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL). <https://www.rfsl.se>
7. Gregory JW, Cameron FJ, Joshi K, et al. IS-PAD clinical practice consensus guidelines

2022: diabetes in adolescence. *Pediatr Diabetes. 2022;23(7):857-71.*

SUMMARY

»Ungdomsenheten« at Sachsska Children and Youth Hospital, a unique unit for adolescent comprehensive care

»Ungdomsenheten« at Södersjukhuset in Stockholm started as a project in 2000, focusing on adolescents aged 13 to 20 with chronic illnesses and complex health problems. The aim is to provide tailored medical care for adolescents within a youth-friendly environment. The unit employs a multidisciplinary team, including pediatricians, gynecologists, a pain specialist, nurses, physiotherapists, and an occupational therapist. A close collaboration with social counsellors and psychologists further ensures comprehensive adolescent care at the unit. Transitioning from pediatric to adult care is a key focus, empowering youth in managing their health as they approach adulthood.